

Beroepsvereisten in kwalificatiedossiers, een stappenplan

Aanleiding

Bij de vaststelling van de herziene kwalificatiedossiers op 14 februari 2016 door de minister, was er bij een aantal kwalificatiedossiers onduidelijkheid rondom de verwerking van de beroepsvereisten in deze dossiers. Dit kan als volgt worden samengevat:

- Onduidelijkheid wanneer een eis wel of geen beroepsvereiste is voor de beginnend beroepsbeoefenaar
- In een aantal gevallen kan slechts aan de beroepsvereiste worden voldaan door het afleggen en behalen van een verplicht examen bij een externe partij
- De vraag wie er verantwoordelijk is voor (de kwaliteit van) het examen en wie de kosten daarvan draagt.

Daarom hebben 12 kwalificatiedossiers de status 'status quo' gekregen. Met alle betrokkenen (SBB, MBO Raad, AOC Raad, ministerie van EZ, DUO, Inspectie, wetgevingsjuristen van OCW, directie mbo van OCW, Regieorganisatie Herziening en op onderdelen de vakministeries I&M en Financiën) is gezocht naar een duurzame oplossing. Inmiddels is de oplossing hoe beroepsvereisten in de kwalificatiedossiers verwerkt moeten worden gevonden en is het proces in gang gezet om de kwalificatiedossiers, daar waar nodig, aan te passen.

Daarnaast is de minister geadviseerd om de gevonden oplossing op te nemen in de "Instructie bij de ontwikkeling van kwalificatiedossiers mbo, keuzedelen en de verantwoordingsinformatie". Formeel zal de regeling waarmee de Instructie (Staatscourant 29 februari 2016 nr. 10123) is vastgesteld, gewijzigd moeten worden. Deze wijzigingsregeling zal aan de minister voorgelegd worden, zodra SBB hier advies over heeft uitgebracht. Verwacht wordt dat dit advies in juni 2016 gegeven wordt.

Inleiding stappenplan

In de herziene kwalificatiestructuur zijn in voorkomende gevallen beroepsvereisten opgenomen. Een beginnend beroepsbeoefenaar moet aan deze eisen voldoen om het beroep (of bepaalde beroepshandelingen) te kunnen én mogen uitoefenen.

Deze publicatie licht in een aantal stappen toe of er sprake is van beroepsvereisten en hoe deze in een kwalificatiedossier verwerkt moeten worden. Deze stappen zijn:

- Stap 1: Vaststellen of er sprake is van een beroepsvereiste
- Stap 2: Vaststellen of er sprake is van een verplicht extern examen
- Stap 3: Vaststellen of een beginnend beroepsbeoefenaar aan deze eis moet voldoen
- Stap 4: Vaststellen of deze eis geldt voor alle studenten

- Stap 5: Vaststellen of de instelling de student kan voorbereiden op het verplicht externe examen
- Stap 6: Vaststellen scenario voor beroepsvereisten.

Bij deze publicatie zijn 2 beslisbomen gevoegd, waarin schematisch bovenstaande stappen zijn weergegeven. Er is 1 beslisboom waarbij de beroepsvereiste met een instellingsexamen getoetst kan worden en er is 1 beslisboom waar sprake is van een verplicht extern examen. De toelichting op de stappen hierna zijn van toepassing op de beslisboom mét verplicht extern examen. De beslisboom met een instellingsexamen is hier een vereenvoudiging van.

Stap 1: Vaststellen of er sprake is van een beroepsvereiste

Definitie van een beroepsvereiste

Onder beroepsvereisten wordt volgens artikel 7.2.6 van de WEB (geparafraseerd) het volgende verstaan:

- Het gaat om vereisten bij of krachtens een wet, verdrag of bindend besluit van een volkenrechtelijke organisatie, die toetreding tot een beroep of het uitvoeren van bepaalde beroepshandelingen reglementeren
- Die vereisten betreffen kwaliteiten onder meer op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden of beroepshoudingen,
- waarover degenen die een opleiding gericht op een beroep hebben voltooid moeten beschikken.

Kortom, in een andere wet dan de WEB is (door een vakministerie) vastgelegd dat er voorwaarden zijn waaraan moet worden voldaan om een bepaald beroep of een bepaalde beroepshandelingen uit te mogen oefenen.

De beroepsvereisten hebben een wettelijke basis, daarom wordt ook wel de term wettelijke beroepsvereisten in sommige documenten gebruikt. In deze publicatie wordt de term uit de wet (WEB 7.2.6), zijnde beroepsvereisten, gehanteerd.

Geen beroepsvereisten

Vereisten die gesteld worden door een branche- of beroepsorganisatie voor de uitoefening van een beroep die niet wettelijk afdwingbaar zijn, zijn dus *geen* beroepsvereisten. Eisen gesteld aan een persoon of werkplek, zoals leeftijd, verklaring omtrent gedrag of Arbo-eisen zijn ook geen beroepsvereisten zoals hier bedoeld. Deze eisen kunnen overigens wel worden opgenomen bij de bijzondere vereisten in de verantwoordingsinformatie bij het betreffende kwalificatiedossier.

Resultaat stap 1:

- Vastgesteld dat er wel/geen sprake is van een beroepsvereiste.
- Vastgesteld in welk artikel in de bedoelde (niet-onderwijs)wet de beroepsvereiste is benoemd.

Stap 2: Vaststellen of er sprake is van een verplicht extern examen

Voor het uitoefenen van bepaalde beroepen of handelingen is door het betreffende vakministerie in de wet- of regelgeving vastgelegd dat het behalen van een extern certificaat, examen en/of diploma de enige manier is om aan te tonen dat aan de betreffende beroepsvereisten is voldaan. Meestal wordt hier ook de examinerende instantie bij wet aangewezen. Een voorbeeld hiervan is het hebben van een rijbewijs (en dus het doen van een rij-examen bij het CBR) om op de openbare weg te mogen rijden.

Kwaliteitsborging van een verplicht extern examen

Het betreffende vakministerie heeft een eigen vorm van kwaliteitsborging op deze examens. De onderwijsinstelling kan dan ook niet verantwoordelijk gehouden worden voor de kwaliteit van een verplicht extern af te leggen examen en/of een verplicht extern te behalen diploma of certificaat.

Kosten van een verplicht extern examen

De kosten van een extern certificaat, examen en/of diploma zoals hiervoor bedoeld, maken op voorhand geen deel uit van de bekostiging zoals die door het ministerie van OCW aan de onderwijsinstellingen wordt verstrekt. In voorkomende gevallen zijn partijen (onderwijs, bedrijfsleven, student en vakministerie) aan zet om hierover met elkaar afspraken te maken. In een dergelijke constructie kan de onderwijsinstelling een deel van de kosten dragen. Dit vanuit de aanname dat de onderwijsinstelling in de reguliere situatie ook examineringskosten zou hebben.

De oplossingsrichting voor de verwerking van beroepsvereisten in de kwalificatiedossiers is niet opgesteld om eerder gemaakte afspraken over de kosten hiervan per definitie te herzien. Mochten er echter partijen zijn die er wel aanleiding in zien, zal dat van geval tot geval bekeken moeten worden en zullen gezamenlijk nieuwe afspraken gemaakt kunnen worden. Dit kan per school, per regio, per branche etc. Uitgangspunt daarbij is dat betrokken partijen zich in de afspraken kunnen vinden. Voorafgaand aan de inschrijving van de student maakt de instelling op heldere wijze kenbaar welke mogelijke kosten voor het volgen van een opleiding moeten worden gemaakt.

Er is overigens niet altijd sprake van een verplicht extern certificaat, examen en/of diploma (hierna kortweg verplicht extern examen genoemd) zoals hiervoor toegelicht. In een aantal gevallen kunnen de beroepsvereisten door de school geëxamineerd worden. De school is in dat geval wel verantwoordelijk voor de kosten en de kwaliteit van het examen.

Resultaat stap 2:

- Vastgesteld of er wel/geen sprake is van een verplicht extern examen.
- Vastgesteld om welk verplicht externe examen het gaat en welke aangewezen exameninstelling het examen moet afnemen.

Stap 3: Vaststellen of een beginnend beroepsbeoefenaar aan deze eis moet voldoen

De hamvraag is moet de *beginnend* beroepsbeoefenaar over de beroepsvereiste beschikken om te starten in het betreffende beroep? Heeft het mbo-diploma zonder deze beroepsvereiste (te) weinig arbeidsmarktrelevantie, of kan een schoolverlater wel starten in het beroep en het betreffende examen bijvoorbeeld later doen? Het antwoord op deze vragen moet gevonden worden in een discussie tussen wetgever, scholen en bedrijfsleven.

Indien de beginnend beroepsbeoefenaar aan deze beroepsvereiste moet voldoen, wordt de beroepsvereiste onderdeel van het kwalificatiedossier. Als het verplicht externe examen de enige manier is om aan te tonen dat aan een beroepsvereiste is voldaan, dan is het verplicht externe examen daarmee onderdeel van het kwalificatiedossier en daarmee van de mbo-opleiding. Het halen van de beroepsvereiste (en het halen van het daarvoor benodigde examen) is dan voorwaardelijk voor diplomeren.

Goedkeurende verklaring vakministerie

Op het moment dat de beroepsvereiste wordt opgenomen in het kwalificatiedossier, moet er een goedkeurende verklaring van het betrokken vakministerie aangeleverd worden. Het vakministerie toetst of en verklaart dat de beroepsvereisten correct in het kwalificatiedossier zijn verwerkt. Deze verklaring moet voor indiening van het kwalificatiedossier bij de minister, naar de Toetsingskamer worden gestuurd. Sectorkamers die al een goedkeurende verklaring van het vakministerie in hun bezit hebben die betrekking heeft op een oudere versie van het kwalificatiedossier en die geen inhoudelijke wijzigingen in dat kwalificatiedossier hebben doorgevoerd, hebben slechts een verklaring van het vakministerie nodig dat er geen relevante wijzigingen zijn geweest in de wetgeving.

Resultaat stap 3:

- Vastgesteld dat de beginnend beroepsbeoefenaar wel/niet moet voldoen aan de beroepsvereiste.
- Opnemen van de beroepsvereiste in het kwalificatiedossier.
- Goedkeurende verklaring van vakministerie (opgevraagd door SBB).

Stap 4: Vaststellen of eis geldt voor alle studenten

In de regel zal een beroepsvereiste voor alle studenten gelden die een opleiding volgen waar de betreffende beroepsvereiste onderdeel van uitmaakt. Daarmee wordt bedoeld dat de beroepsvereiste geldt voor de gehele beroepengroep waarvoor de kwalificatie opleidt. Die situatie is reeds in de vorige stap beschreven.

Bij sommige beroepsvereisten is de invulling van de beroepsvereiste echter afhankelijk van de beroepscontext. Het is in dat geval toegestaan om beroepsvereisten met een keuzemogelijkheid in een kwalificatie te verwerken. Daarin zijn er twee varianten, welke in de volgende alinea's zijn uitgewerkt.

Variant 1: invulling afhankelijk van beroepscontext

In de eerste variant geldt de beroepsvereiste wel voor alle beginnend beroepsbeoefenaren, maar voor deze beroepsvereiste zijn verschillende specifieke invullingen mogelijk. Alle invullingen worden opgenomen in het kwalificatiedossier. De student is verplicht om tenminste aan één van de invullingen van de benoemde beroepsvereiste te voldoen. Duidelijk moet zijn hoeveel (niet welke!) invullingen met goed gevolg moeten zijn afgelegd om in aanmerking te komen voor diplomering. Het is aan de instelling om het aanbod aan invullingen te bepalen en de student hierover te informeren. Een voorbeeld daarvan

is het Besluit Houders van dieren, waaruit beroepsvereisten voortvloeien die verschillen per diersoort. Indien een student ook de overige voor hem niet-verplichte invullingen wil behalen, kunnen de specifieke invullingen worden opgenomen in afzonderlijke keuzedelen. Voorwaarde is dat er voldoende studieomvang (240 studiebelastingsuren) geprogrammeerd kan worden om aan de beroepsvereiste te voldoen.

Variant 2: niet voor alle studenten, niet voorwaardelijk voor diplomeren

In de tweede variant kan het voorkomen dat de beroepsvereiste niet verplicht is voor alle studenten die een opleiding volgen waar de betreffende beroepsvereiste onderdeel van uitmaakt, en daarmee niet voorwaardelijk is voor diplomeren. Deze beroepsvereiste kan worden opgenomen in het kwalificatiedossier indien de omvang ervan substantieel kleiner is dan 240 studiebelastingsuren (en daarmee niet binnen een keuzedeel past). Uit de beschrijving moet tevens blijken dat de beroepsvereiste niet voorwaardelijk is voor diplomering. Indien de onderwijsinstelling deze beroepsvereiste aanbiedt, de student ervoor kiest aan de beroepsvereiste te willen voldoen en het behaalt, wordt de beroepsvereiste vermeld op het diploma. Voorbeelden van dergelijke beroepsvereisten zijn het Vleeskuikenbesluit en Gewasbescherming A, B en C.

Als een beroepsvereiste én van voldoende studieomvang én niet voorwaardelijk voor de diplomering is (zoals beschreven in variant 2), dan kan deze beroepsvereiste worden verwerkt in een keuzedeel en wordt deze beroepsvereiste niet in het kwalificatiedossier opgenomen.

Resultaat stap 4:

- Eis geldt voor alle studenten: zie resultaat stap 3.
- Eis geldt voor alle studenten en invulling is afhankelijk van de beroepscontext:
 - Opnemen van de beroepsvereiste in het kwalificatiedossier, en aangeven hoeveel invullingen voorwaardelijk zijn voor diplomeren
 - Eventueel overige invullingen opnemen in keuzedelen
- Eis geldt voor een deel van de studenten:
 - Opnemen in kwalificatiedossier, instelling bepaalt of vereiste wordt aangeboden in curriculum, student kiest wel of niet te willen voldoen. NIET voorwaardelijk voor diplomeren

Bij voldoende omvang opnemen in keuzedelen.

Stap 5: Vaststellen of de instelling de leerling kan voorbereiden op het verplichte externe examen

In stap 2 is toegelicht waarom instellingen niet verantwoordelijk zijn voor de kwaliteit van een door de student verplicht af te leggen extern examen. Het onderwijs dat gegeven wordt, blijft wél altijd de verantwoordelijkheid van de instelling. Die spant zich in om ervoor te zorgen dat de student de beroepsvereiste haalt. Het onderwijs om de student voor te bereiden op het verplicht externe examen moet volledig en HUBO (Haalbaar, Uitvoerbaar, Betaalbaar en Organiseerbaar) zijn.

In een heel enkel geval moet de student ook extern extra eisen aanleren (en dus extra onderwijs/opleiding genieten buiten de onderwijsinstelling) én een examen doen. Ook hiervoor geldt dat in de wet moet zijn vastgelegd bij welke instantie de student de externe opleiding moet volgen en moet de kwaliteit daarvoor door het betreffende vakministerie geborgd zijn. De verplicht externe opleiding wordt hetzelfde behandeld als het verplicht externe examen. De instelling is derhalve niet verantwoordelijk voor de kwaliteit van het externe onderwijs, en er moeten afspraken gemaakt worden over de kosten van extra onderwijs/opleiding buiten de onderwijsinstelling en over de kosten van het externe examen. Dit is bijvoorbeeld van toepassing op de rijlessen bij een gecertificeerde rijsschool om een rijbewijs te halen.

In dit geval wordt het behalen van het externe examen ook voorwaardelijk gesteld voor diplomeren.

Resultaat stap 5:

- Vastgesteld of de instelling het verplicht externe examen volledig en HUBO kan voorbereiden.
- Indien dat niet het geval is, vaststellen in welke wet is vastgelegd dat verplicht externe opleiding/onderwijs noodzakelijk is.

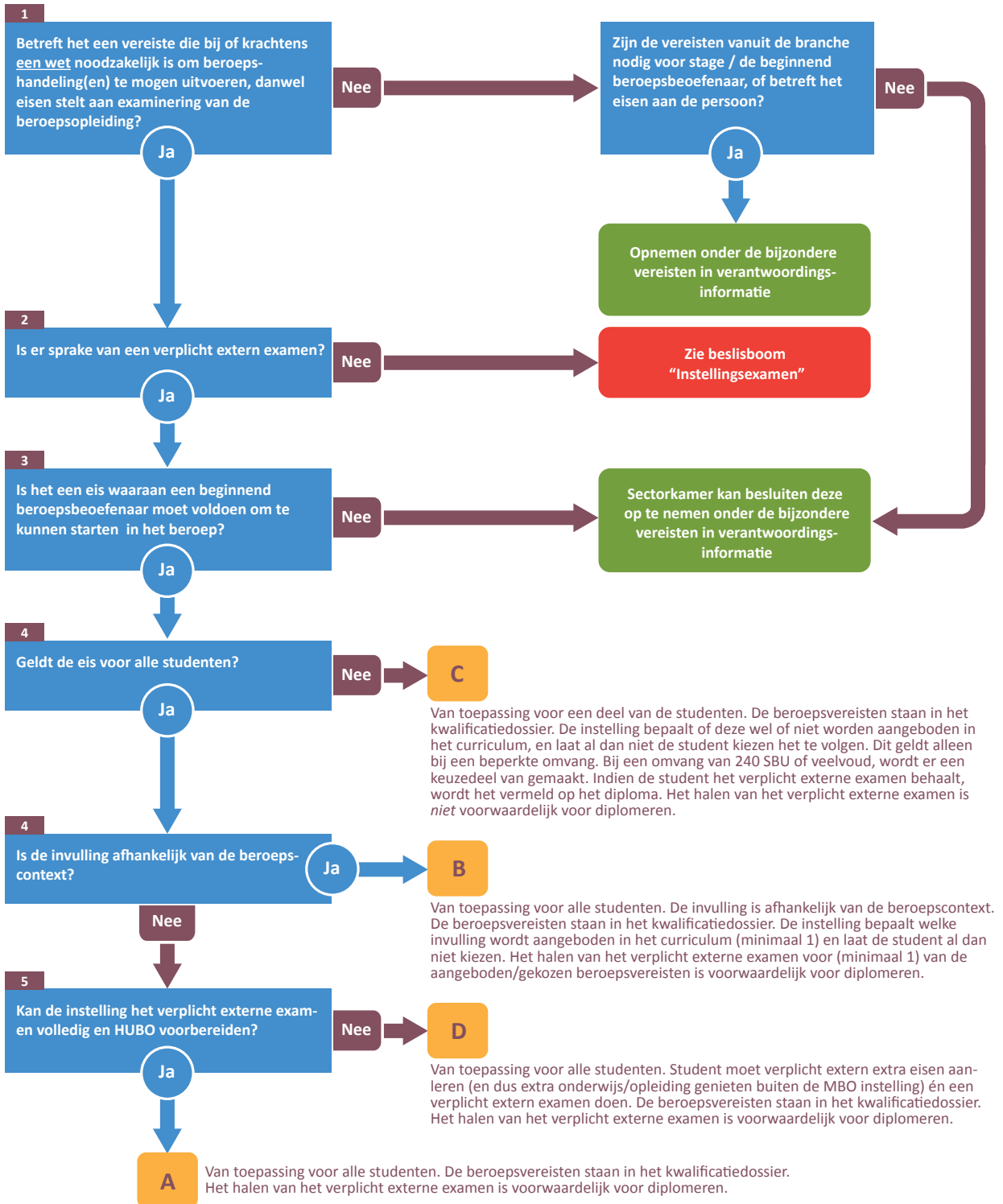
Stap 6: Vaststellen scenario voor beroepsvereisten

Als stap 1 tot en met 5 zijn doorlopen, leidt dat tot 1 van de volgende scenario's. Deze zijn van toepassing in het geval van een verplicht extern examen. In het geval een instellingsexamen kan in plaats van "het halen van het verplicht externe examen" "het halen van de beroepsvereiste" gelezen worden. Scenario D vervalt bij een instellingsexamen.

De scenario's zijn:

- A. Van toepassing voor alle studenten. De beroepsvereisten staan in het kwalificatiedossier. Het halen van het verplicht externe examen is voorwaardelijk voor diplomeren.
- B. Van toepassing voor alle studenten. De invulling is afhankelijk van de beroepscontext. De beroepsvereisten staan in het kwalificatiedossier. De instelling bepaalt welke invulling wordt aangeboden in het curriculum (minimaal 1) en laat de student al dan niet kiezen. Het halen van het verplicht externe examen voor (minimaal) 1 van de aangeboden/gekozen beroepsvereisten is voorwaardelijk voor diplomeren.
- C. Van toepassing voor een deel van de studenten. De beroepsvereisten staan in het kwalificatiedossier. De instelling bepaalt of deze wel of niet worden aangeboden in het curriculum, en laat al dan niet de student kiezen het te volgen. Dit geldt alleen bij een beperkte omvang. Bij een omvang van 240 SBU of een veelvoud daarvan, wordt er een keuzedeel van gemaakt. Indien de student het verplicht externe examen behaalt, wordt het vermeld op het diploma. Het halen van het verplicht externe examen is niet voorwaardelijk voor diplomeren.
- D. Van toepassing voor alle studenten. De student moet verplicht extern extra eisen aanleren (en dus extra onderwijs/opleiding genieten buiten de onderwijsinstelling) én een verplicht extern examen doen. De beroepsvereisten staan in het kwalificatiedossier. Het halen van het verplicht externe examen is voorwaardelijk voor diplomeren.

Beslisboom Beroepsvereisten: Verplicht extern examen

Het betreffende vakministerie heeft een eigen vorm van kwaliteitsborging op de verplicht externe examens. De onderwijsinstelling kan dan ook niet verantwoordelijk worden gehouden voor de kwaliteit van een verplicht extern examen.

De kosten van een verplicht extern examen of verplicht extern onderwijs maken op voorhand geen deel uit van de bekostiging zoals die door OCW aan de onderwijsinstellingen wordt verstrekt. In voorkomende gevallen zijn partijen (onderwijs, bedrijfsleven, student en vakministerie) aan zet om hierover afspraken te maken. In een dergelijke constructie kan de onderwijsinstelling een deel van de kosten dragen. Dit vanuit de aanname dat de onderwijsinstelling in de reguliere situatie ook examineringskosten zou hebben.

Beslisboom Beroepsvereisten: Instellingsexamen

